

REPERE ISTORICE ÎN EVOLUȚIA FORMULELOR EUROPENE DE COOPERARE ÎN DOMENIUL ARMAMENTELOR

*Dr. Dragoș ILINCA**

Cooperarea europeană în domeniul apărării reprezintă unul dintre proiectele cu un dinamism demonstrat în ultimii ani prin inițiative concrete cu un pronunțat caracter multidisciplinar. În acest context, modul în care cooperarea europeană în domeniul armamentelor sprijină obiectivele politice de susținere a unui profil consolidat al UE în domeniul managementului crizelor a reprezentat o prioritate. Reflectarea practică a acestei abordări a vizat o perspectivă temporală ale cărei repere inițiale se plasează în contextul imediat al perioadei de după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial. Modalitatea de concretizare a evoluat către un model european de cooperare în domeniul armamentelor, care se bazează pe două tipologii. Acestea vizează, în primul rând, asocierea cooperării în domeniul armamentelor de cadrul instituțional al organizațiilor internaționale, așa cum este cazul Uniunii Europene Occidentale, NATO și Uniunii Europene. Se adaugă formulele de cooperare între statele europene dezvoltate în afara cadrului UE sau NATO. Rezultatele înregistrate în ultima perioadă indică fezabilitatea acestei soluții care reflectă, de asemenea, progresele înregistrate în procesul general de dezvoltare a profilului și contribuției UE ca actor relevant în contextul de securitate.

***Cuvinte-cheie:** EDC; PSAC; UEO; WEAG; WEAO; EDA; armamente; industrie de apărare; OCCAR; LoI.*

** Dr. Dragoș ILINCA este coordonator programe de cercetare în cadrul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară din Ministerul Apărării Naționale, București. E-mail: dilinca@yahoo.com*

Considerații introductive

Stimularea cooperării în domeniul armamentelor și, subsecvent, al industriei de apărare a reprezentat una dintre direcțiile de acțiune abordate constant în contextul dezvoltării dimensiunii de securitate și apărare în context european. Practic, se poate vorbi despre o perspectivă istorică generoasă, ale cărei momente inițiale se regăsesc în contextul particular de după cel de-al Doilea Război Mondial, în care statele vest-europene s-au angajat în identificarea unor formule de cooperare menite să asigure securitatea și apărarea acestui perimetru. În mod evident, centrul acestor preocupări era reprezentat de contracararea amenințării sovietice prin crearea unui sistem de alianțe care să permită crearea unei capacități comune de apărare împotriva oricărei forme de agresiune. În egală măsură, experiența recentă a celei de-a doua conflagrații mondiale a indus o dimensiune specifică a cooperării vest-europene, în special din perspectiva raportării la posibilitatea reînarmării Germaniei și, subsecvent, a modului în care aceasta ar fi putut contribui la dezvoltarea unui nou sistem de securitate și apărare în Europa de Vest. În cadrul acestor demersuri, dimensiunea de cooperare industrială în domeniul apărării a reprezentat una dintre priorități. Se poate vorbi despre aceasta ca fiind un precursor al inițiativelor instituționale de coagulare a cooperării europene, după cum a fost cazul Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (1951), Comunitatea Economică Europeană (1957) și Uniunea Europeană.

În mod evident, vorbim despre o dimensiune istorică relevantă a procesului de maturizare a cooperării europene în domeniul armamentelor. Analiza evoluțiilor de securitate și apărare consemnate în deceniile de după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial nu poate să excludă această dimensiune, având în vedere importanța acestora pentru înțelegerea realităților contemporane. Interacțiunea în domeniul menționat a reprezentat parte integrantă a modului în care securitatea europeană a fost abordată, trăsăturile de bază ale politicilor integrate la nivel instituțional fiind definite în această perioadă. În egală măsură, fondul cooperării a continuat să graviteze în jurul elementelor și priorităților dezvoltate succesiv în deceniile de după război, simultan cu maturizarea profilului european în domeniul apărării. Astfel, se poate vorbi de o continuitate sustenabilă între diferitele inițiative și proiecte concrete dezvoltate în perioada premergătoare creării Uniunii Europene.

Particularitatea acestei dimensiuni de cooperare a făcut ca evoluțiile înregistrate în perioada postbelică să se deruleze atât în legătură cu dezvoltările instituționale consemnate în contextul de securitate al perioadei, cât și în formule interguvernamentale structurate prin participarea statelor vest-europene în diverse configurații. Din această perspectivă, profilul cooperării europene în domeniul industrial poate fi privit ca un demers de natură bivalentă, incluzând componenta formal-instituțională asociată organizațiilor de securitate și apărare create în Europa

după cel de-al Doilea Război Mondial, respectiv formulele de cooperare generate în contextul dezvoltării Uniunii Europene, dar fără a fi neapărat asociate acestui organism. Pe aceste coordonate se plasează asumarea, din 2004, a rolului central al Agenției Europene de Apărare (EDA) în stabilirea priorităților de capabilități la nivelul Uniunii Europene. Rezultatul acestui demers s-a concretizat, din 2008, în apariția Planului de dezvoltare a capabilităților (CDP) la care toate demersurile derulate de statele membre în contextul Politicii de Securitate și Apărare se vor raporta. În conexiune cu acest aspect, se plasează și rolul asumat la nivelul EDA de a facilita cooperarea între statele membre în depășirea deficitelor de capabilități. Acest aspect, este abordat mai cu seamă în contextul inițiativei lansată în context PSAC, sub numele de Procesul coordonat de analiză a apărării (CARD). Nu în ultimul rând, importanța EDA se validează și din perspectiva funcționării ca interfață între procesul de dezvoltare a capabilităților, cercetare și tehnologie, armamente și industria de apărare, oferind, astfel, elemente suplimentare de susținere a cooperării europene în domeniul apărării.

Din perspectiva complexității temei, studiul de față își propune să ofere un tablou cuprinzător al parcursului cooperării europene în ultima jumătate de secol. În acest sens, structurarea unei perspective istorice vizând modul în care obiectivele de securitate și apărare ale statelor europene s-au reflectat în prioritățile asumate politic reprezintă una dintre abordările principale. În același timp, teza centrală a studiului are în vedere faptul că indiferent de formulele instituționale dezvoltate între statele europene în acest interval, dimensiunea cooperării europene în domeniul armamentelor a beneficiat de continuitate, putând fi privită ca un fir roșu la care opțiunile naționale s-au raportat. Chiar și în condițiile unor evoluții sinusoidale, deceniile de cooperare de până la apariția Uniunii Europene au oferit fundamentul care a permis abordarea la un nivel superior a acestui domeniu. Un loc important îl reprezintă demersurile integrate sub auspiciile instituționale oferite de Uniunea Europei Occidentale (UEO) și, subsecvent, translatarea moștenirii acesteia către Uniunea Europeană. Sursele utilizate preponderent în fundamentarea acestei abordări vizează deciziile și cadrul procedural al UEO și NATO, cu aprofundarea modului de abordare instituțională a cooperării în domeniul armamentelor.

Astfel, studiul oferă elemente suplimentare de analiză unei problematici care este tratată, aproape exclusiv, doar din perspectiva evoluțiilor înregistrate de după adoptarea Tratatului de la Lisabona. Această abordare generează o relativă discontinuitate în înțelegerea rațiunilor care stau la baza cooperării în domeniul armamentelor și, mai ales, a motivelor care au determinat menținerea în atenție a acestei agende la nivel european. În egală măsură, studiul oferă și elementele de reper în ceea ce privește rațiunile care au generat și formulele alternative de cooperare între statele membre. Astfel, studiul poate fi privit și ca o modalitate de completare a

inventarului bibliografic existent în domeniul securității și apărării europene, oferind o altă perspectivă asupra modului în care dimensiunea de securitate și apărare a apărut la nivelul Uniunii Europene. De asemenea, teza continuității este abordată și din perspectivă transatlantică, prin aprofundarea aspectelor privind cooperarea între UEO și NATO care a reprezentat elementul de bază al definirii rolului UE în domeniul securității și apărării.

În conexiune cu aspectele de continuitate, se plasează și teza privind prioritatea acordată de statele membre dezvoltării unei formule integrate de guvernare a cooperării în domeniul armamentelor. Abordarea constantă a acestui subiect s-a derulat în strânsă legătură cu proiectul de creare a unei Agenții specializate fiind unul dintre primele elemente asociate unui rol al UE în domeniul apărării care va fi inclus în cadrul Tratatului constitutiv al Uniunii Europene. Astfel, studiul oferă elemente suplimentare privind modalitatea particulară de formalizare a aspectelor de cooperare în domeniul armamentelor.

Suplimentar evaluării tendințelor majore de evoluție pe dimensiunile menționate, studiul oferă și elemente de detaliu privind diferitele inițiative dezvoltate sub auspiciile UEO și NATO contribuind, astfel, la consolidarea liniei de argumentație privind continuitatea cu procesele dezvoltate la nivelul UE, prin valorificarea oportunităților Tratatului de la Lisabona.

1. Abordări instituționale

După cum se cunoaște, prima organizație de apărare apărută în Europa postbelică a fost structurată pe baza prevederilor Tratatului de la Bruxelles, semnat în 17 martie 1948, de Franța, Belgia, Olanda, Luxemburg și Marea Britanie (Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence 1948). Rațiunea principală a acestui demers a vizat inițierea unui format de cooperare într-o gamă largă de domenii, între fostele state aliate în al Doilea Război Mondial, având la bază Tratatul de la Dunkirk, semnat de Franța și Marea Britanie. Sub aceste auspicii, a luat ființă Uniunea Occidentală (Western Union), având o structură dedicată domeniului apărării, cunoscută sub numele de Organizația de Apărare a Uniunii Occidentale (WUDO). Aceasta va funcționa până în 1951 când funcțiunile sale vor fi integrate în cadrul NATO. În scurta sa perioadă de existență, problematica cooperării industriale europene în domeniul apărării nu a fost abordată în mod distinct și la un nivel de profunzime mai ridicat, prioritatea acestei organizații fiind reprezentată de crearea unei capacități de apărare împotriva amenințării sovietice. Concomitent cu dezvoltarea Uniunii Occidentale și a WUDO, la 16 aprilie 1948 a fost creată Organizația pentru Cooperare Economică Europeană care reunea un număr mult

mai mare¹ de state vest-europene. Activitatea acestei organizații a fost strâns legată de elaborarea Planului de Refacere a Europei (1948-1951), care să permită utilizarea sprijinului acordat de SUA prin intermediul Planului Marshall². În cadrul acestui demers s-au consemnat primele momente de abordare a problematicii industriei de apărare după război, într-o perspectivă integrată economic și cu legătură directă în ceea ce privește exploatarea resurselor naturale și a prelucrării oțelului.

Problematica armamentelor și a posibilității de dezvoltare a unei apărări europene, inclusiv în ceea ce privește producția acestora, a fost abordată extensiv în cadrul Tratatului privind Comunitatea Europeană de Apărare (EDC), semnat la 27 mai 1952 de către Franța, Republica Federală a Germaniei, Belgia, Olanda și Luxemburg. Practic, implementarea proiectului de dezvoltare a unei armate europene, pe coordonatele agreeate în cadrul Tratatului EDC plasau cooperarea europeană în domeniul apărării în conexiune cu dimensiunea industrială de acest profil prin dezvoltarea așa-numitelor programe comune de înzestrare (Treaty Constituting the European Defence Community 1952, 167). Eșecul înregistrat în ratificarea Tratatului în Parlamentul francez (consemnată după îndelungi dezbateri în 30 august 1954) a generat renunțarea temporară la acest nivel de ambiție.

În contextul astfel creat s-a produs amendarea cadrului normativ existent la nivelul cooperării europene, mai precis a Tratatului de la Bruxelles, care se va realiza în octombrie 1954. În urma acestei decizii, a luat naștere o nouă organizație de apărare în Europa, sub numele de Uniunea Europei Occidentale (UEO) care prelua, practic, experiența și funcționalitățile îndeplinite de Uniunea Occidentală și WUDO. Problematica armamentelor a reprezentat unul dintre noile domenii care va fi inclus în portofoliul acestei organizații. Trebuie spus faptul că abordarea acestuia a avut la bază, cel puțin pentru primul deceniu, controlul producției și tipurilor de armament fabricate în Europa și, în special, în Germania. Aceasta va deveni, alături de Italia, membră a UEO prin modificarea Tratatului de la Bruxelles, asumându-și o serie de obligații privind producția și comercializarea armamentelor (Modified Brussels Treaty 1954). Sub auspiciile UEO, problematica armamentelor a fost abordată din mai multe perspective. Practic, dimensiunea cooperării în domeniul armamentelor a reprezentat principala direcție de acțiune în care UEO a funcționat, în contextul în care, din 1960, funcțiunile sale în domeniile economice, sociale și culturale au fost preluate de Consiliul Europei. În primul rând, se regăsea Agenția pentru Controlul Armamentelor, creată prin modificările aduse Tratatului de la Bruxelles, având ca scop monitorizarea producției de echipamente și tehnică militară, precum și a

¹ Austria, Belgia, Danemarca, Franța, Grecia, Islanda, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Portugalia, Suedia, Elveția, Turcia, Marea Britanie și Germania de Vest (la acel moment reprezentată de puterile europene Franța și Marea Britanie, alături de SUA).

² Semnat la 3 aprilie 1948 de Președintele SUA, Harry Truman (Economic Recovery Act). Va fi cunoscut sub numele de Planul Marshall, după numele Secretarului de stat, George Marshall, care a avut un rol esențial în dezvoltarea acestuia.

stocurilor existente la nivelul statelor membre. Această entitate va funcționa până în 1985, când UEO trece printr-un amplu proces de reformă care a vizat adaptarea la evoluțiile mediului de securitate în Europa și, totodată, să reflecte stadiul procesului de înlăturare a efectelor celui de-al Doilea Război Mondial.

Suplimentar aspectelor de control și verificare, a fost abordată dimensiunea cooperării între statele membre pentru identificarea unor soluții multinaționale pentru a facilita demersurile naționale în domeniu. Această abordare a fost implementată prin intermediul Comitetului director pentru armamente care va funcționa până în 1985, coordonând activități de cercetare operațională, evaluarea echipamentelor militare și experimente tehnologice. Alături de acest tip de abordări cu profil instituțional, dezvoltarea cooperării europene în domeniul armamentelor a consemnat apariția tipologiei interguvernamentale, prin crearea, în 1976, a Grupului European Independent (IEPG) cu participarea a 13 state. Scopul general al acestui demers era acela de a promova o abordare comună la nivel european în domeniul armamentelor prin: stimularea cooperării internaționale în achiziții; promovarea standardizării și a interoperabilității; susținerea unei baze tehnologice industriale pentru apărarea europeană și aliată; întărirea componentei europene în relație cu SUA și Canada.

Funcționând după modelul unui forum de consultări, IEPG se reunea anual la nivelul miniștrilor apărării, incluzând, totodată și formatul întâlnirilor semestriale ale directorilor naționali pentru armamente. Structura IEPG includea și un nivel de lucru, structurat pe trei componente: cerințe operaționale și programe de înzestrare; cercetare și tehnologii; proceduri și aspecte economice (European Initiatives 1991, 24). Prima reuniune ministerială s-a desfășurat la Haga, în noiembrie 1984, prilej cu care au fost identificate priorități de cooperare între statele participante în ceea ce privește blindate, rachete cu rază medie de acțiune sol-aer, avioane de transport. Ulterior, domeniile care puteau face obiectul cooperării au fost extinse, înglobând și dimensiunea de cercetare și tehnologii. În același timp, activitatea IEPG s-a focalizat și pe dimensiunea de armonizare a procedurilor naționale de achiziție, respectiv în ceea ce privește consolidarea coordonării între structurile specializate în acest domeniu. De asemenea, IEPG trebuie privit și din perspectiva contribuției la dezvoltarea inventarului conceptual asociat cooperării europene în domeniul apărării. Practic, dezbaterile derulate în cadrul IEPG introduc conceptul de „piață europeană de armamente” (SIPRI 1992, 223-224), susținut prin intermediul unui Plan de acțiune (Action Plan on a Stepwise Development) centrat pe necesitatea dezvoltării cooperării transfrontaliere și care avea să se regăsească, din acest moment, constant pe agenda dezbaterilor europene. Totodată, IEPG va avea și o componentă dedicată cooperării cu industria de apărare care va fi implementată prin intermediul Grupului Industriilor de Apărare Europene, structură consultativă care va furniza expertiză grupurilor de lucru EIPG. Din perspectiva contribuției EIPG la dezvoltarea inițiativelor concrete, este relevantă decizia miniștrilor apărării

din iunie 1989 privind lansarea unei inițiative de cercetare-dezvoltare, cunoscută sub numele de EUCLID (European Cooperation for the Long Term in Defence), care avea ca finalitate dezvoltarea a 11 categorii de capabilități în context european (Priorități comune europene), pentru fiecare dintre acestea fiind stabilit câte un stat coordonator.

Abordarea de tip forum a problematicii de armamente a inclus, pe lângă demersurile menționate, apariția altor formate de dialog și cooperare între statele vest-europene. În paralel cu dezvoltarea proiectului EDC, problematica armamentelor în context european a consemnat și alte abordări de inspirație interguvernamentală, după cum este cazul inițiativei Franței, Italiei, Olandei, Belgiei și Luxemburgului de a crea o formulă de cooperare cu aplicabilitate în acest domeniu. Demersul s-a concretizat în crearea, prin intermediul șefilor de state majore ale statelor menționate, a FINABEL, entitate care urma să identifice măsuri de aprofundare a coordonării între statele europene în domeniul armamentelor cu utilizare terestră. Rezultatele înregistrate nu pot fi considerate neapărat substanțiale constând în încheierea unor acorduri vizând specificațiile tehnice și conceptele operaționale, implementarea acestora fiind voluntară pentru la nivelul statelor membre.

În contextul preocupărilor privind dezvoltarea sistemului de apărare euroatlantică, prin intermediul NATO modalitățile de consolidare a contribuției statelor europene a generat formule particulare de cooperare. Acestea au angrenat o serie de state europene membre NATO (Belgia, Danemarca, Germania, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, Spania, Turcia, Marea Britanie) în cadrul formatului EUROGROUP, creat în 13 noiembrie 1968 ca un forum de interacțiune la nivelul miniștrilor apărării. Sub auspiciile acestui format s-a dezvoltat o infrastructură de lucru vizând domeniile identificate ca fiind importante pentru optimizarea³ contribuției europene la apărarea comună. Astfel, au fost organizate șapte grupuri de lucru în domeniile: comunicații în teatrul de operații (EUROCOM); logistic (EUROLOG); planificare pe termen lung (EUROLONGTERM); servicii medicale (EUROMED); colaborare echipamente (EURONAD); structura de forțe (EUROSTRUCTURE); pregătire întrunită (EUROTRAINING). Reține atenția, din perspectiva temei acestui articol, în special activitatea EURONAD în cadrul căruia reprezentarea națională era asigurată la nivelul directorilor naționali pentru armamente. Principalul rezultat al activității acestui grup de lucru a fost reprezentat de stabilirea principiilor care să guverneze colaborarea în domeniul armamentelor, consolidarea standardizării și a interoperabilității. Inventarul principiilor va fi aprobat la nivelul EUROGROUP în 1972, incluzând: schimbul de informații esențiale între statele participante; evaluarea posibilităților de cooperare; extinderea cooperării în procesul de achiziții; standardizare totală; maximă cooperare în sprijinul logistic; managementul și eficiența costurilor (Eurogroup 1976, 39-40).

³ Sub auspiciile EUROGROUP a fost adoptat (1970) un Plan de îmbunătățire a apărării europene (EDIP) în valoare a de 1 miliard dolari care se va derula pe o perioadă de 5 ani.

2. UEO între continuitate și eșec

Schimbări semnificative în peisajul instituțional asociat cooperării în domeniul armamentelor au survenit pe fondul deciziei statelor membre UEO vizând dezvoltarea unui profil mai vizibil (reactivare) al acestei organizații. În același timp, rațiunea acestui demers se valoriza din perspectiva consolidării contribuției europene în contextul NATO, Uniunea Europei Occidentale fiind percepută la sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut ca unul dintre vectorii importanți în această direcție. Astfel, prin declarația Consiliului UEO din 27 octombrie 1984 a fost exprimată determinarea statelor membre vizând dezvoltarea profilului acestei organizații, inclusiv din perspectiva inițierii unui proces de reorganizare internă. În anii următori se vor înregistra mutații majore la nivelul cadrului strategic în care procesul de revitalizare a UEO se va derula. În primul rând, este vorba despre implementarea convergenței de opinii la nivelul statelor membre ale Comunității Economice Europene (CEE), vizând trecerea la un nivel superior al cooperării, prin crearea Uniunii Europene. Astfel, prin intrarea în vigoare a Actului Unic European (1987), se introduceau noi domenii de aplicabilitate a cooperării europene sub egida EEC, simultan cu introducerea Cooperării Politice Europene, instrument care va contribui semnificativ la dezvoltarea unei noi formule politico-economice la nivel european (Single European Act 1986, 7).

Locul UEO în această evoluție avea să fie clarificat în contextul Tratatului de la Maastricht (semnat la 7 februarie 1992 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993) prin care a fost creată Uniunea Europeană. Din perspectiva obiectivului avansat de Tratat în ceea ce privește „implementarea unei Politici de Securitate Apărare Comună care în timp poate conduce la o apărare comună” (Maastricht Treaty 1993, I,B), UEO a devenit parte integrantă a procesului de construcție europeană, fiind structura abilitată pentru implementarea deciziilor UE în domeniul apărării. În această notă, Declarația adoptată de statele membre UEO privind asumarea rolului de componentă a Uniunii Europene în domeniul apărării precum și dezvoltarea relației de cooperare cu UE și NATO va fi anexată la textul Tratatului. De asemenea, unul dintre punctele Declarației a vizat dezvoltarea cooperării în domeniul armamentelor în scopul creării unei Agenții Europene pentru Armamente (Maastricht Treaty 1993, Declaration on Western Union). Asumarea acestui obiectiv va consolida profilul UEO în ceea ce privește cooperarea în domeniul armamentelor, această organizație devenind unul dintre principalele repere instituționale asociat cu această dimensiune.

Pe acest fond, în decembrie 1992, a fost adoptată decizia de înființare a unei structuri specializate la nivelul UEO în problematica armamentelor. Aceasta va primi numele de Grupul Vest-European pentru Armamente (WEAG), în anii următori servind drept platformă integratoare pentru diferitele formule de cooperare dezvoltate în context european în domeniul armamentelor. Pe aceste coordonate,

În decembrie 1992, miniștrii apărării reuniți la Bonn, în format IEPG, au decis transferul funcțiunilor acestui format către UEO. Considerațiile principale ale acestei decizii au vizat asigurarea continuității activităților derulate sub auspiciile IEPG, precum și o mai bună raportare la evoluțiile cadrului strategic de cooperare între UEO și NATO. Nu în ultimul rând, transferul venea să răspundă obiectivului politic asumat prin Tratatul de la Maastricht vizând dezvoltarea profilului UE în domeniul securității și apărării, cu atât mai consolidat în condițiile obiectivului de a crea o Agenție specifică pentru acest sector (Duke 1994, 239-240). Pe coordonate similare se va derula și procesul de preluare a trei grupuri de lucru dezvoltate sub auspiciile EUROGROUP, anume cele privind comunicații în mediul operațional, logistic și planificare pe termen lung. În același timp, NATO va integra grupul privind echipamentele militare în formatele proprii de lucru cu participarea directorilor naționali pentru armamente.

În urma acestui proces, structura WEAG și rolul acestuia pentru coordonarea în domeniul armamentelor la nivelul statelor participante⁴ avea să se consolideze semnificativ. Răspunzând tendinței de coagulare a rolului UE în domeniul apărării, obiectivele WEAG vizau: consolidarea bazei tehnologice și industriale de apărare la nivel european; asigurarea resurselor financiare necesare printr-o mai bună armonizare a cerințelor operaționale; îmbunătățirea cooperării în cercetare și dezvoltare; deschiderea piețelor naționale de apărare pentru competiția internațională. În esență, rolul WEAG era acela de a servi drept platformă de cooperare între statele membre pentru a identifica și promova în context european proiecte care aveau potențial de valorificare industrială. Rolul central în coordonarea activităților în cadrul WEAG era asigurat de miniștrii apărării din statele participante, cel mai adesea exercitată prin intermediul directorilor naționali pentru armamente. În economia instituțională a Uniunii Europene Occidentale, rolul WEAG era acela de a asigura expertiza în domeniul armamentelor pentru Consiliul Ministerial al UEO. Din perspectiva modului intern de funcționare, structura WEAG viza trei componente/paneluri. Panelul I era responsabil pentru armonizarea cerințelor operaționale și cooperării în domeniul echipamentelor militare. Modalitatea de lucru viza organizarea formatelor de cooperare cu participarea statelor interesate în cadrul unor grupuri de lucru care raportau periodic progresele înregistrate. În funcție de complexitatea subiectului avut în vedere, exista posibilitatea structurării în cadrul unor formule de lucru specializate (subgrupuri). Nivelul maxim al cooperării sub egida Panelului I a inclus un număr de șase grupuri tematice dedicate transportului aerian (strategic și tactic), dezvoltării de rachete și a capacității portabile de lansare (WEAG: The Course To Be Followed 1995, 29). Panelul II era dedicat coordonării activităților de cercetare și dezvoltare în domeniul apărării (R&D), având ca principale domenii de activitate dezvoltarea

⁴ Participau 13 state membre, corespunzând formatului IEPG. Singurele excepții erau reprezentate de Danemarca (statut de observator), Norvegia și Turcia (membrii asociați).

zonelor prioritare pentru R&D la nivel european (având caracter prospectiv din perspectiva progresului tehnologic) și, subsecvent, coordonarea proiectelor de cercetare la nivelul acestora.

Finanțarea proiectelor revenea în totalitate statelor participante, ceea ce a contribuit la înregistrarea unor progrese limitate în ceea ce privește implementarea de soluții practice, dincolo de finalizarea unor studii de fezabilitate. O zonă distinctă de activitate a Panelului II a fost reprezentată de gestionarea programului EUCLID, moștenit de UEO în urma procesului de preluare a responsabilităților EIPG, care va reprezenta platforma activităților de R&D dezvoltate la nivelul WEAG pe întreaga sa existență. Categoriile tehnologice pe care era structurat programul respectiv au reprezentat direcțiile prioritare de acțiune, fiind transpuse în zonele prioritare. Din această perspectivă, în intervalul 1995-1996, activitatea Panelului II a fost consolidată prin crearea unei Celule R&D care va contribui la implementarea programului EUCLID. Cel de-al treilea Panel avea în responsabilitate dimensiunea prospectivă asupra dezvoltării unor proiecte de nivel strategic vizând crearea unei piețe europene a echipamentelor de apărare. Principalele subiecte⁵ avute în vedere au vizat competiția internațională, transparența cerințelor, schimbul de informații privind furnizorii, criteriile comune pentru acordarea contractelor etc. Progresele înregistrate pe durata existenței WEAG au fost limitate datorită prelungirii perspectivelor politice divergente între statele membre UEO față de modalitatea de articulare a unui astfel de proiect, precum și în ceea ce privește caracterul european al acestuia.

Pe coordonate similare s-a plasat și modalitatea de implementare a obiectivului asumat prin intermediul Tratatului de la Maastricht privind crearea unei Agenții europene de armamente. Discuțiile pe acest subiect au continuat cu intensitate în intervalul 1994-1997, dar fără a înregistra progrese semnificative. În acest context, evoluțiile legate de coagularea formulelor de cooperare în domeniul armamentelor au cunoscut evoluții suplimentare prin decizia Summitului bilateral al Franței și Germaniei, de la Bonn (iunie 1994), vizând crearea unei Agenții comune în domeniul armamentelor. Proiectul va evolua în anii următori prin includerea Marii Britanii și Italiei în cadrul Structurii întrunite de cooperare în domeniul armamentelor (JACS), care va lua ființă în ianuarie 1997. În paralel cu dinamizarea cadrului interguvernamental de cooperare, demersurile privind implementarea prevederilor Tratatului de la Maastricht au condus la apariția Organizației Vest-Europene pentru Armamente (WEAO) ca organism subsidiar al UEO.

⁵ În mare măsură, reperatele modului în care problematica pieței europene de armament se înscriau pe coordonatele avansate prin Raportul Vredling, elaborat, în 1987, de către un grup de experți sub coordonarea fostului ministru olandez al apărării Henk Vredeling (1973-1977). Tema principală a acestuia viza reducerea birocrăției prin aprofundarea cooperării între statele europene și deschiderea piețelor.

Principalele funcțiuni ale WEAO aveau să fie agreate din perspectiva încadrării acestei organizații în parametrii stabiliți prin Tratatul de la Maastricht. La acel moment, varianta de utilizare a WEAO ca agenție europeană în domeniul armamentelor părea a fi calea de urmat. Funcțiunile agreate în 1997 prin Carta WEAO ofereau o paletă extinsă de posibilități incluzând: activități tehnologice și de cercetare în domeniul apărării; înzestrare cu echipamente de apărare; elaborarea de studii în domeniul apărării; managementul bunurilor și facilităților proprii. Totodată, WEAO era o organizație cu personalitate juridică, subsumată celei de care UEO se bucura prin Acordurile de la Paris (European Armaments Cooperation 2003, 13). Pe aceste coordonate, UEO îngloba cele două dimensiuni, cercetare (prin intermediul unei Celule de Cercetare) și armamente, gestionate prin intermediul Directorilor naționali pentru armamente. Mesajul principal transmis prin Carta UEO era acela al unui proces de dezvoltare organizațională în care trecerea la o etapă superioară reprezentată de crearea Agenției Europene de Armamente ar fi putut să se realizeze în baza unei decizii la nivel ministerial, în cadrul WEAG. În această ipoteză, WEAO se va implica în gestionarea diferitelor paliere ale programului EUCLID, preluând responsabilitatea pentru acordarea de contracte. Din 1999, a fost stabilit un prag superior pentru acordarea contractelor (cu 10% mai mult) care ar fi inclus în jur de 17 contracte EUCLID în valoare de 102 mil. USD (Luxembourg WEU Council 1999, 72).

Adoptarea Declarației franco-britanice de la St. Malo (decembrie 1998) și, subsecvent, adoptarea deciziilor politice de lansare a procesului de creare a capacității proprii a UE în domeniul securității și apărării a plasat cooperarea europeană din cadrul UEO pe alte coordonate (From St.Malo to Nice 2001, 8-10). Astfel, noua abordare a vizat identificarea acelor funcțiuni ale UEO care facilitau implementarea viziunii avansate la St. Malo privind capacitatea de acțiune proprie a UE în domeniul managementului crizelor. Procesul de evaluare a instrumentelor și a facilităților UEO care puteau face obiectul transferului către UE a fost inițiat prin decizia Consiliului Ministerial UEO de la Luxemburg. În contextul acestei reuniuni, miniștrii apărării reuniți în formatul WEAG au indicat preferința pentru conectarea acestui format la demersurile viitoare la nivel european în domeniul armamentelor.

Decizia de asumare la nivelul UE a primului Obiectiv Global în domeniul apărării (Helsinki Headline Goal), în urma Consiliului European din decembrie 1999, a dat un impuls suplimentar procesului de transfer al funcțiunilor UEO către UE. Astfel, Consiliul Ministerial UEO de la Porto (15-16 mai 2000) a abordat extensiv această problematică, adoptând decizia de inițiere a unui proces de analiză asupra perspectivelor pe termen lung ale WEAG și WEAO, având în vedere evoluțiile înregistrate la nivel european în domeniul securității și apărării (From St.Malo to Nice 2001, 117). Următoarea reuniune a Consiliului UEO desfășurată la Marsilia (13 noiembrie 2000) a reprezentat punctul final al existenței UEO, prin acceptul

transferului⁶ agențiilor Institutul pentru Studii de Securitate și Centrul Satelitar către UE. De asemenea, se avansa termenul de 1 iulie 2011 pentru încetarea funcționării Uniunii Europene Occidentale, cu menținerea așa-numitelor funcții reziduale⁷ care aveau să continue până la crearea cadrului necesar pentru preluarea acestora. Includeau și problematica armamentelor, în special funcționarea WEAG și WEAO, a căror integrare presupunea și preluarea programelor în derulare.

Pe fondul dinamicii accentuate a dezvoltărilor înregistrate în ceea ce privește dimensiunea de securitate și apărare propriei, Tratatul privind Constituția pentru Europa, adoptat în urma Convenției din iunie-iulie 2003, a consolidat tendințele de preluare a celor două entități. Astfel, a fost agreat obiectivul de creare a unei Agenții europene pentru capacități militare, cercetare și armamente. Aceasta urma să identifice cerințele operaționale și măsurile necesare de implementare. Se avea în vedere, de asemenea, ca portofoliul să includă și dezvoltarea unei baze tehnologice și industriale în domeniul apărării. De asemenea, se viza ca viitoarea agenție să participe la definirea capacităților și a unei politici europene de armamente exercitând și rolul de sprijin pentru Consiliul UE în evaluarea procesului de îmbunătățire a capacităților (Treaty Establishing a Constitution for Europe 2003, Art.40). Deși eșuat, proiectul Constituției a statuat parametrii viitoarei structuri, în cadrul acesteia devenind o realitate formală a opțiunii de preluare a WEAG, responsabilitățile proiectatei agenții reflectând profilul activităților derulate de structura UEO. Implementarea acestui obiectiv a avut un traseu distinct, în raport cu celelalte componente din proiectul Constituției în domeniul apărării.

La 24 februarie 2003, Summitul franco-britanic desfășurat în localitatea La Toquet a consemnat convergența celor două state membre, vizând crearea unei Agenții specializate în domeniul dezvoltării de capacități și achiziții. Sprijinul acordat de Franța și Marea Britanie va reprezenta un stimul puternic pentru o finalitate practică a acestei linii de gândire, reafirmat și prin intermediul primei Strategii de Securitate Europeană, adoptată în decembrie 2003. De asemenea, continuitatea referințelor în cadrul Tratatelor UE (Maastricht, Amsterdam, Nisa) a oferit baza legală pentru decizia Consiliului European din mai 2003 privind înființarea, în cursul anului 2004, a unei Agenții interguvernamentale în domeniul dezvoltării capacităților de apărare, cercetare, achiziții și armamente. Atribuțiile acesteia relatau, în mare măsură, coordonate generate de Convenția Europeană aducând în atenție elemente suplimentare privind coordonarea cu activitățile derulate de Comisia Europeană pe dimensiunea de securitate.

⁶ Vor fi transformate în Agenții ale Uniunii Europene prin decizia Consiliului European de la Nisa (decembrie 2000).

⁷ Suplimentar rolului exercitat de WEAG și WEAO, vizau Adunarea Parlamentară a UEO și prevederile Articolului V al Tratatului de la Bruxelles, modificat prin Acordurile de la Paris. Acesta din urmă viza clauza de asistență mutuală între statele membre.

Responsabilitatea pentru implementarea acestui obiectiv și stabilirea parametrilor viitoarei agenții a fost preluată de Președinția italiană a Consiliului UE sub coordonarea căreia va fi creat un grup de lucru cu participarea statelor membre. La 12 iulie 2004, Consiliul de Afaceri Generale și Relații Externe a adoptat Acțiunea Comună privind crearea Agenției Europene de Apărare (EDA) care avea ca obiective: dezvoltarea capacităților de apărare în domeniul managementului crizelor; promovarea și consolidarea cooperării europene în domeniul armamentelor; consolidarea Bazei Europene Tehnologice și Industriale; promovarea, în cooperare cu structurile Comisiei Europene a achizițiilor de cercetare inclusiv din perspectiva unui rol consolidat în domeniul tehnologiilor strategice de apărare (COUNCIL JOINT ACTION 2004/551/CFSP 2004). Din perspectivă instituțională, EDA era plasată în subordinea Înaltului Reprezentant și sub autoritatea politică a Consiliului. Totodată, beneficia de personalitate juridică, aspectele financiare asociate activității sale fiind reglementate prin intermediul unui cadru financiar pe trei ani.

Procesul de transfer al WEAG și WEAO către Agenția Europeană de Apărare se finaliza în intervalul 2005-2006. Moștenirea celor două entități ale UEO îngloba aproximativ 300 de proiecte (125 finalizate și restul în diverse stadii de dezvoltare). Procesul de transfer către EDA a inclus și dimensiunea proiectelor reprezentând, cel puțin pentru primii ani de funcționare, esența portofoliului noii organizații. Ulterior, rolul EDA pe dimensiunea armamentelor s-a dezvoltat semnificativ atât pe dimensiunea conceptuală, cât și prin integrarea acestui domeniu în contextul general al dezvoltării de capacități.

Concluzii

După cum rezultă din paginile anterioare, dezvoltarea cooperării europene în domeniul armamentelor și, subsecvent, al industriei de apărare a parcurs o evoluție sinuoasă, fiind marcată din plin de evoluțiile politice și militare ale ultimei jumătăți de secol. Cu toate acestea, se cuvine a fi remarcat faptul că acest palier de cooperare a reprezentat unul dintre primele domenii abordate la nivelul cooperării europene în domeniul apărării, putând fi considerat precursorul cadrului politic dezvoltat la nivelul Uniunii Europene asociat Politicii de Securitate și Apărare Comună.

În acest context, crearea unei agenții specializate a reprezentat firul roșu al Tratatelor UE, expresie a interesului politic major al statelor membre pentru dezvoltarea acestui segment de cooperare, precum și a convergenței de opinii față de rolul acestei entități în susținerea profilului Uniunii Europene în domeniul managementului crizelor. Operaționalizarea Agenției reprezintă unul dintre punctele comune ale celor patru Tratatate adoptate la nivelul UE, fără a mai socoti și Tratatul Constituțional. În această logică se plasează și referințele vizând Agenția Europeană de Apărare din cadrul Tratatului de la Lisabona, cu atât mai importantă în condițiile

în care această entitate a fost creată înainte de adoptarea ultimului act fundamental pentru funcționarea Uniunii Europene.

Pe fond, diferitele modele abordate pentru stabilirea responsabilităților unei astfel de structuri s-au plasat, în general, în sprijinul unei matrice organizaționale de coordonare care să genereze cadrul de orientare a cooperării europene. Nivelul de ambiție asociat rolului pe care o astfel de entitate organizațională urma să-l aibă în capacitarea fondurilor disponibile a fost de-a lungul acestei perioade relativ constant. Opțiunea dominantă a vizat menținerea flexibilității modului de utilizare a resurselor angajate de statele membre. Astfel, crearea agenției de profil poate fi privită în cheia interguvernamentală care guvernează cooperarea europeană în domeniul securității și apărării, în cadrul căreia EDA este menită să asigure reflectarea întregului set de opțiuni și poziționări ale statelor membre. Deși nu foarte vizibilă în ceea ce privește nivelul resurselor de care aceasta dispune, valoarea adăugată a Agenției Europene pentru Apărare rezidă în capacitatea de a proiecta perspective comune asupra priorităților la care cooperarea europeană trebuie să răspundă și, nu în ultimul rând, să permită identificarea unor soluții comune de remediere a deficiențelor și a decalajelor existente.

În egală măsură, se poate vorbi despre o geometrie variabilă a formulelor de cooperare europeană în domeniul armamentelor care a încorporat atât formule de tipul WEAG, WEAO și, în prezent EDA, cât și aranjamente de cooperare între statele europene. Coexistența acestor modele reprezintă una dintre caracteristicile cooperării în domeniul armamentelor și, cu atât mai importante în contextul industriei de apărare. În acest context, merită a fi menționate inițiative precum Organizația pentru Cooperare Întrunită în domeniul Armamentelor (OCCAR) formată în 1996 (Germania, Franța, Italia, Spania, Luxemburg, Olanda și Marea Britanie) sau Acordul-Cadru, semnat în iulie 2000 (Germania, Franța, Italia, Spania, Suedia, Olanda și Marea Britanie) care reprezintă elemente de validare a acestei tendințe. Existența acestor două tipologii de abordare a problematicii armamentelor, în conexiune cu dimensiunea industrială, reprezintă trăsătura de bază a cooperării europene în acest domeniu, care se va menține pentru perioada imediat următoare.

BIBLIOGRAFIE:

- COUNCIL JOINT ACTION 2004/551/CFSP of 12 July 2004 on the establishment of the European Defence Agency.
- EU Global Strategy – Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe, iunie 2016.
- EU Security Strategy – A Secure Europe in A Better World, decembrie 2003.
- European Union - Cologne European Council, Presidency Conclusion, 3-4 iunie 1999.

- European Union Institute for Security Studies - *European Armaments Cooperation*, Chaillot Papers, nr.59, Paris, 2003.
- EU Maastricht Treaty, Official Journal of the European Communities, Nr. C 191, 29.07.1992.
- European Communities Commission - Single European Act, Bulletin of the European Communities Supplement 2/86, Luxembourg, 1986.
- IEPG - Action Plan on a Stepwise Development of a European Armaments Market, IEPG document NAD/D-22. 23 septembrie 1988.
- Independent European Programme Group. European Defence Industry Study Team - *Towards a Stronger Europe: A Report by an Independent Study Team Established by Defence Ministers of Nations of the Independent European Programme Group to Make Proposals to Improve the Competitiveness of Europe's Defence Equipment Industry*, 1987.
- NATO – The Eurogroup, Bruxelles, 1976.
- Simon Duke – *The New European Security Disorder*, Palgrave MacMillan, 1994.
- SIPRI – *Restructuring of Arms Production in Western Europe*, Oxford University Press, 1992.
- Treaty of Alliance and Mutual Assistance, Dunkirk, 4 martie 1947.
- Treaty Constituting the European Defence Community, 27 mai 1952.
- Treaty Establishing a Constitution for Europe, 2003.
- United States General Accounting Office - *European Initiatives. Implications for US Defence Trade and Cooperation*, Washington DC, 1991.
- Western Union - Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence, Bruxelles, 17 March 1948.
- Western European Union - Brussels Treaty. As amended by the Protocol modifying and completing the Brussels Treaty, signed at Paris on October 23, 1954.
- Western European Union - Ministerial Council, Luxembourg, 22-23 noiembrie 1999.
- Western European Union Institute for Security Studies. *From St.Malo to Nice. European Defence: Core Documents*, Paris, 2001.
- WEU Assembly – WEAG: *The Course To Be Followed*, Paris, 1995.